

52544/P

55

T E N T A M E N

MEDICO-CHIRURGICUM

CIRCA ERYSIPELAS.

QUOD Deo duce & auspice Dei-parâ in Ludovico Medico Monspeliensi tueri conabitur

Auctor SALVATOR VILA & CANALS, è loco, vulgò de Amèr Dioecesis Gerundensis, apud Hispanos in Gotolaunia, Artium Liberalium Magister, Collegii Medicinæ Gerundæ Collega, hujusce Facultatis in celeberrimâ Universitate Monspeliensi jamdudum alumnus, die 8 mensis Januarii anni 1791.

Pro Baccalaureatûs gradu consequendo.

Vivit quicumque valet, & non valet, quicumque vivit.

ASTRUC, PATHOL. p. 7.

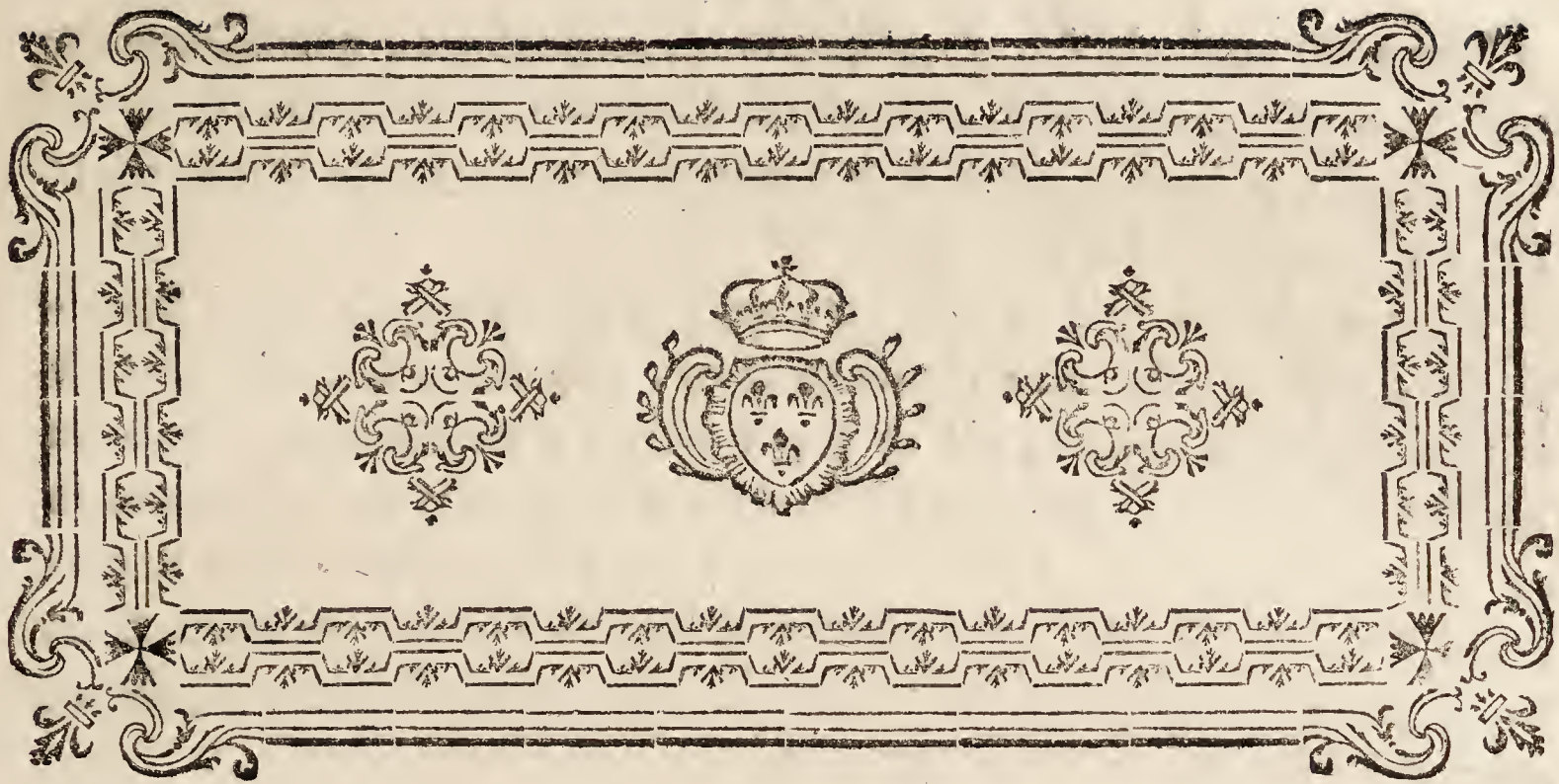
MONSPELII,
Ex Typis JOSEPHI-FRANCISCI TOURNEL, Universitatis Medicinæ
Typographi & Bibliopolæ.
M. DCC. XCI.

PERILLUSTRIBUS

ADMODUM GERUNDENSIBUS SENATORIBUS.

Venit tandem (illust. viri) tam à longo jam tempore , tantaque cupidine , desiderata illa dies qua indicia vobis offerre aliqua possum , mihi non defuisse , nec defuturam , vestrorum erga me beneficiorum memoriam : has ideo in arte medica laborum meorum primitias , quas venerabili vestro condecorare ausus sum nomine , in æternum gratitudinis monumentum vobis dico ; & , ut eo quo solitis bono & benigno animo acciperetis vellem , quod ita fore confido , fretus vestrâ & prudentiâ & omnimodâ indulgentiâ ,

Humillimus obsequen-
tissimusque servus ,
SALVATOR VILA & CANALS.

TENTAMEN
MEDICO-CHIRURGICUM
CIRCA ERYSIPELAS.

ALII sunt morbi definitionem ex causa sumentes ; alii illam ex phænomenis deducentes. Ex definitione morborum , à causa deprompta , (cum hæc sæpissimè lateat) errores nec parvi nascuntur ; ut , cum dicitur , erysipelas esse bilem adustam aut acrem , ad aliquam partem depositam , nihil cognitioni tribuitur : nam si tyro-medicus ad ægrum , hac bilis alteratione laborantem , vocetur , tam felici memoria non gaudet ut à perceptis in ægro signis , statim ratiocinando possit invenire , ea à bile adusta , acri provenire ; ideòque consultis fore putamus , ut inquit *Gorter* , illam ex phænomenis desumere ; sed ut hoc rectè instituat , nec ex uno tantum phænomeno morbum definire fas est , cum plures morbi , naturâ quamvis diversi , possint eodem phænomeno convenire , ac consequenter confundi : nec tot supervacaneæ sunt multiplicanda phænomena , vel propria vel accidentalia , ut onerent memoriam.

Itaque hac methodo servatis quæ servanda proponimus , nonnullorumque auctorum vestigia calcando , erysipelas definiendum suscipiemus , & meliori quo poterimus modo , eorum scrinia compilabimus , ut ejus historiam , & rectam curationem instituamus.

Tunc erysipelas existere dicimus , quando tumor aliquis datur superficialius , æqualis , ferè sine altitudine latus , splendens , subrubicundus aut rubore & pallore mixtus , vel ut inquit *Gorter* , rubedine ad flavedinem accedente ; aliquandò annotante *Platner* , si corpora malo habitu donata eo tententur , ex rubro subniger patefit ; rubedo ista quæcumque sit prementi digito facilè cedit , sed eadem facilitate eo sublato , pristinum situm seu spatium recuperat ; facile ex uno in alium transit locum erysipelas & tunc erysipelas vagum nuncupatur.

Hæc sunt phœnomena , quibus erysipelas , ab aliis quibus confundi posset morbis , distinguitur : v. g. distinguitur ab inflammatione , eò quòd prementi digito cedat ; à maculis , propter rubedinem quæ in erysipelate ad flavedinem accedit , & latè dispersa est ; à phlogosi , & epiphlogismate , eò quòd aliquam habeat intumescentiam , & aliquam dolorem ; sua parva altitudine , diversum à phlegmone , sub oculis manifestatur (*Gorter*).

In determinandâ materiæ peccantis naturâ , hùc opus , hic labor est ; alii ut imprimis (*Gorterus*) suis ratiociniis ducti , materiem acrem stimulantem & meabilem incusant , cui proindè naturam pinguedinosam , rancidam vel corruptam tribuunt ; humor serofus acredine tentatus (*Lorry*) ; tenuissimum ferventemque sanguinem , aut bilem cum sanguine , calidiorem utrumque quam oporteat , esse contendit (*Galenus*) ; cui videtur assentire (*Sennert*) plerique tandem ni fallor , & imprimis recentiores , causam , vel materiem erysipelati ansam præbentem , in alteratione biliosa semper statuunt ; ab hac ultima opinione non recedam , observationibus quippè quotidianis magis ac magis verificatur , ut patet ex indicationibus , fausto cum successu factis , quibus praxis hodierna in hoc morbo utitur , pro debellandâ hac causâ biliosâ.

Animadvertendum tamen quod quamvis bilis acrimonia sit morbi nostri princeps causa , febris illum concomitans , potest esse , non solum inflammatoria , sed etiam & putrida , & maligna , quòd attentionem non parvam in praxi meretur (*Selle*) nulli corporis parti , sive internæ , sive externæ , parcat erysipelas ; sic in pulmone , hepate , &c. suam sedem

quandoquidem habet (1) : & si externas partes infestat nunc in facie (quod frequentius evenit) collo , pectore , cruribus infigitur , nunc singuli instar , corpus ambit , & tunc dicitur , (*Zoster* aut *Zona*) nec rarò supervenit vulneribus , ulceribus , oritur etiam ex metastasi si febris vel aliùs morbi materia aliquem in locum incumbit..

In immensum cresceret mea thesis , si omnes erysipelatis species , ab auctoribus traditas , annotare vellem , cum quot homines , tot sententiæ sint ; omnes inquam , qui erysipelatis theoriæ tradendæ operam navarunt , nova erysipelata semper invenerunt , distinctionesque in infinitum divisas attulerunt ; sed an easdem species , ratione tantùm alicujus symptomatis intensitatis , discrepantes , pro diversis habuerint (2) , solertioribus examinandum relinquimus : nos itaque distinctionibus plerisque supersedendo , erysipelas tantùm dividemus in simplex , (quod & idiopathicum voco) in symptomaticum , & in complicatum.

Primo in casu , febrem erysipelatosam tanquam morbum primarium & simplicem , cujus solutio (ut inquit *Sennertus*) in erysipelatis eruptione versatur , considerandam esse putamus.

In secundo verò tanquam morbus secundarius , erysipelas inspiciendum venit ; ut cum scorbuto , scrophulis , rachitidi , supervenit , & tunc temporis in debellando tantùm morbo primario , totæ converti debent medicorum curæ , sublato quippè illo , tolletur & alius.

In tertio , id est , in erysipelate complicato , (quod existere dicimus cum erysipelas cum alio morbo à quo non pendet annexum invenitur) utriusque morbi ratio haberi debet , unumque post alium investigari oportet.

Diversæ sunt complicationes , quibus erysipelas obnoxium est , & hoc ratione diversarum circumstantiarum has complicationes foventium ; ut subjecti erysipelate laborantis diathesis , aëris temperies , epidemia regnans , regionum differentia (3) , ætas , victus & potus , &c.

(1) M. *Selle* dit que la plupart des pleuripneumonies paroissent plutôt des érysipèles internes , que de véritables phlegmons ; mais nous disons avec lui , que cette distinction est difficile à faire.

(2) Rectè quidem asserit *Lorry* multos dari tumores erysipelatosos , non re sed nomine tantùm differentes.

(3) Sic sub coelo aut regione frigida , morbus noster diathesi inflammatoriæ frequentius annexus invenitur ; in calidâ vero putriditati magis obnoxius (*Cullen*).

Quamvis omni in tempestate vigere possit erysipelas , tamen annuente (*Van-Swieten* post *Sydenham*) circà æstatis finem frequentius occurrit.

Cum propter meæ theseos limites mihi non liceat erysipelatis cum omnibus complicationibus quibus obnoxium est , notitiam dare , de erysipelate , cum febre bilioso inflammatoria conjuncto , agere tantum animus est , cum hæc sit febris , frequentius erysipelas concomitans.

Morbus de quo in præsentiarum , manifestatur horrore & rigore , oris amaritie , appetitu dejecto , quæ excipit calor ardens , sitis , cephalalgia , cardialgia , &c. ; nascente erysipelate , hæc omnia minuuntur symptomata.

Non tamen tam benigna semper sunt quæ in erysipelate observantur ; aliquoties enim , (& imprimis quandò erysipelas faciem vel caput infestat) truculentiora observantur symptomata , cephalalgia nempe immani torquentur ægri , frigoris excessus cum cerebri affectione sæpè fit , delirio scilicet , torpore , comate somnolento capti decumbunt ægri , pulsus frequens , ferèque semper plenus & durus observatur (*Cullen*).

Post primum , secundum , aut tertium morbi diem (ut jam dictum manet) exit erysipelas minimum spatium occupans , sed gradatim ex primâ quam prius occupaverat parte , ad alias se extendit , ita ut totam corporis superficiem quandòque progrediatur , (quod observavit *Lamotte* , *Van-Swieten*).

Partes omnes rubore tactæ intumescunt aliquam habent , non evanescentem nisi post aliquod tempus , ab invasione ruboris .

Tota facies magnoperè tumet , & in tali gradu quandòque palpebræ , ut oculi omninò claudantur .

Nec rarum est , ut pars erysipelate tentata , phlictænis obtegatur , humore tenui repletis , subflavo , aut potius decolore , & simile illi , qui in phlictænis ab ustione provenientius continetur ; aliquandò etiam , præcipuè in erysipelate faciei , hic humor viscosus omninò , crustas crassas efformat , crustis lacteis recens natorum haud absimiles , post aliquos dies decessuras , (*Tiffot*) cutis superficies in locis ubi phlictænae elevantur , colore livido , subnigroque sæpissimè tegitur , sed plus terroris quàm periculi portendit symptoma illud , cum rarò ultrà cutis superficiem se extendat nigredo . (*Cullen*).

Inflammatiò plus minusve durat , & hoc ratione morbi intensitatis : dum inflammatiò progressus suos edit , sæpè evenit ut affectiò comatosa & febris , eodem tempore accrescant , & ægrum , ad plures , nono vel undecimo à

morbi die mittant (*Cullen*); aliàs omnibus rectè procedentibus, hæc inflammatio sudore critico, & abundante dissipatur; & declinante febre cuticula versùs morbi finem squamosa evadit, deceditque.

Rarò erysipelas in suppuratum abit, quod si fiat, malum; pessima quippè semper est hæc suppuratio, & ad gangrænam vel saltem ulcus pertinacissimum tendit (*Selle*), cujus infortunii causa, curationi sinistra sæpè cum fundamento tribuitur; attamen aliquoties existit erysipelas malignum & epidemicum, quod facile in gangrænam degenerat (*Tissot*).

Erysipelas contagiosum haud est, sed quando à materiâ acri exterius applicata nascitur, luce meridiana clariùs patet, hanc posse ex uno in alium subiectum transire.

Qui erysipelate semel laborârunt, reversionibus subiecti sunt; nec desunt pro quibus erysipelas morbus periodicus fit: hominem aliundè sanum, bis in anno, & versùs utriusque æquinoctii tempora, erysipelate corripit vidit *Lorry*.

Quoad prognosim: illam deducendam esse dicemus ex causis erysipelati faventibus, & ex phænomenis in illo observandis: summa, in prognosticando, attentio fieri debet, ad partem erysipelate tentatam, sunt enim partes in quibus erysipelas, majorem quam aliis, tyrannidem exercet; itaque his prælibatis, sic per causas erysipelatis generationi faventes incipimus.

Hæc sunt constitutio sanguinea, sed præsertim biliosa, graviora animi pathemata, præcipuè terror & ira, evacuationes suppressæ, immoderata exercitatio, frictio, animalium punctura, ignis, solis ardor, vinum meracius larga manu sumptum (1), cupediarum esus, vigiliæ nimium protractæ, balnea nimis frigida vel calida, vel in aquis impuris, & omne quod expirationem in eute coërcere potest; hinc videtur, has in externas & internas dividi posse: ad hunc morbum corpora malo habitu donata proniora esse compertum etiam manet (*Platner*); inter scorbuti symptomata etiam numeratur, & tunc temporis diutiùs protrahitur; nec rarò evenit ut erysipelas crura infestans, in pertinacissimum ulcus faceßat, & hoc præsertim, in senio confectis (*Lieutaud*); erysipelas caput vel faciem

(1) Erysipelatis speciem unam ab hæc solâ causâ productam refert *Sydenham* p. 174.

contaminans , eò magis pertimescendum , quò immanior est intumescencia ; nec periculo caret zoster ; in ancipiti versatur eventu , si partes glandulosas præcipuè mammas conspurcet ; si uterum prægnantis lethale (*Hipp. lib. VI aph. LIX*). Eò calamitosius de erysipelate pronuntiare debemus quò cerebri affectio major est. Et rarò metum incutit erysipelas ab hujusmodi affectione immune , sed si hæc à morbi principio jam manifesta sit , & aliqua tyrannide ægrum crucietur , timere medico licet.

Erysipelas vagum , diuturnius communiter est.... *Erysipelas foris quidem intro verti, non bonum, intus verò foras, bonum. Hipp. lib. VI aph. XXV.* Equidem si erysipelatis morbosa materia , ab exterioribus ad interiores partes se convertat , harum functiones , & turbat , & abolet , ægrosque ad libitinæ rationem mittere solet , quod imprimis evenit , cum materia pectus vel cerebrum impetit. Metastasin in cerebro factam esse , conjicere datur , quotiescumque post retrocessum materiæ , æger delirio laboret , ejus facies inflammata , oculi scintillantes , igneque quasi repleti , in conspectum veniunt , qui phreniticus factus & lethargiâ tactus , rebus humanis vale dicit.

Si metastasis in faucibus fit , ibi anginam producit , quæ brevi ægros illuc mittit undè negatur redire quemquam.

Malè etiam ominandum de erysipelate in suppuratum abiente , mala quippè semper suppuratio est , nam non est verum pus , quod in illo generatur.

Ut ad curationem deveniamus , febrem , quâ erysipelas complicatum invenitur , rectè cognosci debere dicemus , & cognitâ , ad illam debellandam toti se convertant medici , ut hoc modo simplex factum erysipelas faciliùs curationem admittat.

In hâc nostrâ erysipelatis specie , venæ-sectione primùm utemur , quam necessariam judicamus , tam ratione diathesis phlogisticæ , quam etiam , ut faburra aptior hoc modo ad turgescentiam reddatur ; ipsâ venæ sectione etiam occurritur inflammationibus & congestionibus , quæ remediis evacuantibus , resolutivis , in posterum necessariis , subsequi possent (*Selle*).

A recto tamen deflectunt tramite qui venæ sectionibus nimis indulgent uti plures qui à conspecto sanguine inflammatorio , iterandas esse venæ sectiones sibi persuadent (*Lieutaud*).

Post inflammationem sufficienti sanguinis detractioe exinanitam materiamque

riamque ope resolventium & diluentium, ad turgescientiam, (ut inquit) aptiorem redditam, primum locum tenere videntur emetica, quibus, forte, potiora arma ad morbum nostrum impugnandum, haud habent naturæ ministri, ideoque illa nec neglexerunt. (*Hevin, Lieutaud, &c.*). Cavendum à vomitorio ubi à retrocedente erysipelate nausea & vomitus oriuntur, quæ non faburræ, sed materiæ exanthematicæ ventriculum petenti originem debent (*Quarin*).

Sunt qui absorbentia in usum, nec sine ulla utilitate (ut inquit) trahunt, ut magnesiæ, oculos cancrorum fluviatilium, & alia hujusce farinæ, (*Piquer, Platner*) sed hæc haud necessaria hic judicamus. Diluentia, demulcentia, serum nempè lactis, aqua pulli, emulsiones, potus lacteo aqueus, &c. (*Lieutaud*), totam implent paginam.

Alvus per totum morbi decursum servanda est libera, ope tamarindorum, cremoris tartari, enematum emollientium, &c. Pro potu ordinario dari possunt diluentia acidiuscula, ptifana scilicet hordei cum oximelle, decoctum acetosæ, limonata, omnia tandem ex sambuco parata, maximæ sunt utilitatis hoc in morbo (*Quarin*).

In fine morbi ad cathartica devenire opportunum judicamus, quæ reliquias omnes bilis stagnantis, foras eliminando, agmen sæpe claudunt (1).

Æger à nimio calore, & à nimio frigore se defendat; jejuniò & quieti auscultet; ejus situs rectus, caput elevatum in quantum fieri possit sit, & conservet (2).

Quæ de internis dicta, sufficiant, & ad externa deveniamus.

Balnea tepida extremitatibus inferioribus (3) cum tumor caput infestat, plurimum conferunt, nec hisce cancellis continetur indicatio, nam si

(1) Solis purgantibus per alvum, in erysipelate faciei debellanda, utebatur *Stoll*, sed his in casibus erysipelas absque complicatione existere & à foco, in intestinis aut primis viis toto nidulante, originem trahere, quis non videt.

(2) Quæ hætenus exposui remedia, præcipuè ubi erysipelas faciem infestat conveniunt.

(3) Non in sola revulsione tota consistit horum balneorum utilitas: nam situs quem servat æger, dum extremitates inferiores in balneum demittit, & vigilia qua tenetur durante balneatione, totidem sunt conditiones, hæc balnea pluribus in casibus ægris utiliora reddentes. Illust. professor *Broussonet*, in suo cursu medico-chirurgico.

tumor hac in parte situm habeat , ægrumque aliqua excruciet tyrannide ; tunc sinapifinis opus est , quæ mirabiles effectus edere possunt in hac rerum conditione ; sic intra quatuor horarum spatium , humorem erysipelaceum , nares , oculosque infestantem , versus crura , hoc modo attractum fuisse , testatur *Tiffot*.

Quoad topica : varia à variis celebrantur auctoribus , sed plerorumque effectus in ancipiti versantur eventu ; applicatione nempe narcoticorum , refrigerantium , astringentium metus est , ne retrocessui materiæ erysipelatosæ locus detur ; spirituosæ inflammationem adaugere videntur ; ac tandem , oleosæ , butirosæ , resinosæ , & aquosæ , extentionem erysipelatis accelerare , gangrænamque conciliare possunt (1).

Si erysipelati proniores , supra cutim oleosæ , vel pinguedinosæ applicentur , cutis quæ ante applicationem sana erat , subito post illam erysipelate corripietur (*Tiffot*).

Ergo hæc omnia generaliter loquendo tanquam perniciosæ rejici debent ; & ad ea tantum recurrendum quæ alicujus possunt esse utilitatis , & ex quibus nullatenus sinistri effectus sequi possunt , ut sunt absorbentia supra tumorem applicata quæ humorem acrem , rodentem , ex illo continuo exsudantem imbibendo , maximæ sunt utilitatis ; pulveres sicci , farina scilicet fecalis , aut avenacea , favarum , lupinorum , creta , huc coincidunt.

Mos apud anglos invaluit , tumorem brassicæ oleraceæ foliis cooperiendi , mirabilesque effectus ab hac applicatione oriri refert *Bosquillon*. Hac applicatione (inquit illust. ille vir) tumoris exsudationi locus datur , inflammationi medetur , uno verbo curationis complementum fit ; nec tamen inflammationis extentioni , ut prima videtur fronte , favet.

Si erysipelas præter modum inflammetur , panni , forti decoctione florum sambuci intincti , supra tumorem tepidi applicati , crebroque prout necesse sit humectati , breve intra tempus inflammationem tollunt ; æger inmanibus doloribus , ab illa erysipelatis specie , quæ vernaculè *feu de*

(1) Vide *Sennert* loquendo de erysipelate , historiam refert hominis hoc laborante in manu sinistra , qui cum ex concilio tonsoris , brachium & manum , per aliquot dies , oleo rosarum inunxisset , gangrænâ tota manus correpta fuit.

St. Antoine dicitur , pendentibus vexatus , post hanc applicationem ab omnibus liberatus fuit (*Tiffot*).

Quando erysipelas cum œdemate complicatum invenitur (quod non raro evenit) tunc temporis resolventia , nonnullamque roborandi facultatem habentia , totam implent paginam ; hujusmodi sunt vinum rubrum tepidum , nonnihilque aromaticum , aqua calcis , cum aqua vulneraria aut spiritu vini mixta : sed animadvertendum quod hæc , non nisi cum tentio & dolor jam evasere , in usum trahi possunt.

Aliquando aliquid phlegmonosum erysipelas habet , tuncque lotionibus relaxantibus , & diaphoreticis investigandum esse contendit *Hevin* , qui & cataplasmata cum micâ panis , aut pulpâ herbarum emollientium suadet. Applicationes humidæ admoveantur , folisque farinis exsiccatis operiatur tumor erysipelatosus , ad phlegmonem accedens , inquit *Cullen*.

Medicus in quantum fieri potest , suppurationi erysipelatis opponi semper debet , bonum quippe non est pus (ut jam diximus) quod ex illa suppuratione provenit , sed est materia serosa , rubicunda , putrida aut saniosa , acris , & maligna ; sæpius tamen hæc progressus suos edit quin medicus possit illam reprimere , tuncque melius est illam accelerare , unguento basilico , & supra illud cataplasma relaxans adhibendo ; quando materia formata jam est , incisionibus in diversis tumoris superficiei punctis peractis , exitum illi concedere oportet , deinde incisiones istæ blandis digestivis curentur.

Phlictenæ etiam quæ supra erysipelas exire solent , acu parti earum inferiore inflicta perforari debent , linteisque concinnis premi , ut humori intrâ illas contento aut recondito viam paretur (*Tiffot*) (*Hevin*).

Si pars erysipelate tentata livescat & gangrænæ metus sit , internè cortex peruvianus ; externè , antiseptica , ex camphorâ , cortice peruviano , scordio , aristolochiâ , cum vino & aquâ parata , in usum vocanda (*Quarin*) ; si erysipelas locum mutet , & partes nobiliores impetat , revellentia indicantur , vires vitæ exorbitantes venæ-sectione , balneis pedum , & aliis remediis antiphlogisticis compefcere oportet ; vires languentes , vesicantibus supra crura , & moderata camphoræ dosi erigendæ sunt (*Quarin*), in hoc casu convenit etiam ptisana florum sambuci cum nitro assatim hausta , thé , (*Tiffot*).

Qui erysipelati obnoxii sunt, ab alimentis pinguibus, viscosis, abstinant; lacti & quibuscumque ex illo paratis, in quantum possint non indulgeant; (*Tiffot, Hevin*) vina spiffiora & fortiora, sibi negent; vitam sedentariam fugiant; eorum pabulum ex alimentis facilis digestionis, herbis fructibus horeis, acidiusculis, libertatemque alvinam præsertim servantibus, deprimi debet; moderato exercitio donentur; pro potu aquam accipiant, vinum nisi album & leve sit ipsis damnum inferre potest; alvum cremore tartari, aut alio laxante identidem repetito, moveant; balnea, pluries in anni cursu repetita, non parum ipsis proderunt; serum lactis cum succis plantarum, cichorei, taraxaci, nasturtii aquatici aliarumque consimilium, æstate per duorum triumve mensium spatium, singulis matutinis potent; nec infimum locum merentur aquæ minerales acidulæ, leviter purgantes, bilem exorbitantem, per alvum expellentes. Hæc est prophylaxis quam sine damno negligere haud possunt qui erysipelati habituali obnoxii sunt, non solum propter metum, quem erysipelatis reditus incutiunt; sed præsertim eo quod neglecta hac prophylaxi, obstructio, aliudve vitium, quod istis in circumstantiis, in hepate, aut in fistide felleâ locum sæpè habet, progressus suos edere posset, & tandem curationem non admitteret.

ARGUMENTABUNTUR

ILLUSTRISSIMI PROFESSORES REGII

- D. PAULUS-JOSEPHUS BARTHEZ, *in sacro Consistorio
Consiliarius, Universitatis Cancellarius.*
D. GASPARDUS-JOANNES RENÉ, *Decanus.*
D. ANTONIUS GOUAN, *Pro-Decanus.*
D. FRANCISCUS BROUSSONET.
D. FRANCISCUS VIGAROUS.
D. HENRICUS-LUDOVICUS BRUN.
D. HENRICUS FOUQUET.
D. J. B. T. BAUMES.